

Sygn. akt II CSK 429/18

POSTANOWIENIE

Dnia 30 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska

w sprawie z powództwa I. S.

przeciwko A. N.

o uzgodnienie treści ksiąg wieczystych z rzeczywistym stanem prawnym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 września 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 29 grudnia 2017 r., sygn. akt III Ca (...),

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania

2) zasądza od A. N. na rzecz I. S. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie, zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym, bowiem, razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a nie jest, przecież, jego zadaniem dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

W niniejszej sprawie nie zachodzą przesłanki przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej pozwanej A. N. od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 29 grudnia 2017 r. Wnosząc o jej przyjęcie skarżąca wskazała na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt.: 1), 2), 4) k.p.c. Przedstawione w skardze zagadnienie prawne z art. 398⁹ § 1 pkt.: 1) k.p.c. sprowadzało się do następujących pytań: 1. „Czy czynność prawna dokonana w imieniu mandanta przez prawidłowo i ważne umocowanego pełnomocnika i pozostająca w zakresie i granicach udzielonego pełnomocnictwa może być uznana za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, a przez to czy może znajdować w stosunku do niej zastosowanie art. 58 § 2 k.c., w sytuacji, gdy utrata zaufania mocodawcy do swojego pełnomocnika następuje dopiero po

dokonaniu czynności prawnej?"; 2. „Czy określenie zakresu pełnomocnictwa poprzez sformułowanie za cenę i na wszelkich warunkach według uznania pełnomocnika, który to zakres został wyraźnie wskazany w ramach dokumentu pełnomocnictwa w formie aktu notarialnego, zobowiązuje dodatkowo drugą stronę czynności prawnej do weryfikowania u mocodawcy pozostawiania dokonywanej czynności w zakresie woli mocodawcy lub dodatkowego potwierdzenia jej skuteczności, tudzież czy taki obowiązek w ogóle znajduje swoje uzasadnienie w przepisach prawa?"; 3. „Czy rękojmia publicznej wiary ksiąg wieczystych, określona art. 5 u.k.w.h., rozciąga się również na nabywcę nieruchomości, który zweryfikował treść księgi wieczystej i dokonał czynności prawnej z udziałem pełnomocnika ujawnionego właściciela w zakresie wyraźnie wskazanym w treści udzielonego pełnomocnictwa w formie aktu notarialnego?”. Co do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c. skarżąca wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawa materialnego budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów tj.: art. 58 § 2 k.c. wobec niejednolitego zapatrywania judykatury, co do istnienia powinności określenia i wskazania konkretnej zasady współżycia społecznego, z którą to zasadą sąd stwierdził sprzeczność i uznał tą ją za podstawę ustalenia nieważności czynności prawnej. W dalszej kolejności skarżąca powołała się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4) k.p.c. i tytułem jej wykazania, w szczególności, wskazała, że „skarga jest oczywiście zasadna, gdyż utrzymanie zaskarżonego wyroku prowadzi do całkowitego zdewaluowania i deprecjacji znaczenia zarówno juretycznego jak pragmatycznego instytucji pełnomocnictwa i pełnomocnika oraz godzi w zasadę pewności obrotu cywilnoprawnego”.

Wnioski skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie odniosły skutku.

Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do powołanej przez skarżącą przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1) k.p.c. należy wskazać, że Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli skarżący wykaże, że wskazane przez niego zagadnienie prawne posiada właściwość „istotności”, która polega na tym, że zagadnienie to stanowi kwestię dotychczas niewyjaśnioną i nierozwiązaną w orzecznictwie sądowym, a więc cechującą się nowością, a którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W efekcie powołanie się

na tę przesłankę przedsądu, wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych, wskazania dlaczego jest ono istotne oraz przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne (por. orzeczenia Sądu Najwyższego, np.: postanowienie z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/2018 r., niepubl.; postanowienie z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 13/2018, niepubl.; postanowienie z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 585/17, niepubl.). Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, że kwestie zaprezentowane przez pozwaną, jako „istotne zagadnienia prawne”, nie spełniają wymogów stawianych tej przesłance w ramach przedsądu. Sformułowane przez skarżącą zagadnienia, sprowadzające się do trzech pytań, o treści wskazanej powyżej, nie spełniają wypracowanych w judykaturze Sądu Najwyższego wymogów stawianych art. 398⁹ § 1 pkt 1) k.p.c. W orzecznictwie tego Sądu wskazano, bowiem, że dla uczynienia zadość wymogom przedsądu, w efekcie więc i przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 1) k.p.c. konieczne jest nie tylko, by sformułowane przez skarżącego zagadnienie było nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, ale także by postawionemu problemowi prawnemu towarzyszył odpowiedni (profesjonalny) wywód prawny, w którym skarżący przedstawi argumenty przemawiające za trafnością rozstrzygnięcia tego problemu w sugerowany przez niego sposób oraz argumenty wykazujące wadliwość odmiennego rozwiązania przedmiotowego problemu (por. postanowienie z dnia 9 sierpnia 2012 r., III SK 5/12, niepubl.). Nie spełnia więc wymagania sformułowanie „istotnego zagadnienia prawnego” w sposób ograniczający się do samego postawienia pytań (kwestii), bez odniesienia się do problemów interpretacyjnych przepisów (por. np.: postanowienie z dnia 24 września 2014 r., III SK 91/13, niepubl.; postanowienie z dnia 13 lipca 2012 r., III UK 7/12, niepubl.). Tymczasem skarżąca poprzestała jedynie na wyartykułowaniu trzech adresowanych do Sądu Najwyższego pytań, mających być, w jej ocenie, istotnymi zagadnieniami prawnymi. W rezultacie nie sprostала próbie uzasadnienia doniosłości zaprezentowanych kwestii. Poprzestała bowiem, skarżąca, na wskazaniu przepisów prawa materialnego, których zagadnienia dotyczą (art. 58 § 2 k.c.; art. 5 u.k.w.h), pomijając przedstawienie pogłębionej argumentacji prawnej celem wykazania, że zagadnienia te są istotne, a ich rozstrzygnięcie

ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy. W efekcie należy stwierdzić, że przesłanka przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1) k.p.c. nie została przez skarżącą dowiedziona, co, w konsekwencji, czyni jej wniosek, o przyjęcie przedmiotowej skargi kasacyjnej, z uwagi na „istotne zagadnie prawne”, bezskutecznym.

Co do wykazania przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c. skarżąca wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawa materialnego budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów tj.: art. 58 § 2 k.c. wobec niejednolitego zapatrywania judykatury, „co do istnienia powinności określenia i wskazania konkretnej zasady współżycia społecznego, z którą to zasadą sąd stwierdził sprzeczność i uznał ją za podstawę ustalenia nieważności czynności prawnej”. Przesłanka ta nie została przez skarżącą wykazana. Wyszczególniona, bowiem, w art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c., potrzeba wykładni przepisów prawnych występuje, jeżeli co do konkretnego przepisu prawnego brak jednolitej lub utrwalonej judykatury, zwłaszcza judykatury Sądu Najwyższego albo też przyjęta i dominująca wykładnia jest oczywiście błędna lub kontrowersyjna. Skarżący powinien bądź to wskazać argumentację przemawiającą za zmianą dotychczasowej wykładni, bądź też wykazać, że dany przepis prawny, chociaż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wyjaśnienia i powinien zostać zinterpretowany przez Sąd Najwyższy. Dysonans w orzecznictwie sądów należy, natomiast, wykazać przez przytoczenie konkretnych rozbieżnych orzeczeń sądowych wydawanych w zbliżonych lub identycznych stanach faktycznych (por. postanowienie SN z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, nie publ.; postanowienie SN z dnia 21 września 2006 r., IV CSK 268/06, nie publ. oraz postanowienie SN z dnia 18 czerwca 2004 r., II CZ 65/04, nie publ.). Potrzeba wykładni przepisów prawnych wchodzi zatem w rachubę wówczas, kiedy na tle konkretnego przepisu brak jednolitej linii orzeczniczej lub gdy istnieje wątpliwość, co do przyjętej lub dominującej wykładni. Przenosząc rozważania wprost na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, że skarżąca wskazując konkretnie na przepis art. 58 § 2 k.c. podniosła, że powstał problem, w związku z kwestią, „czy w razie odwoływania się do klauzuli generalnej należy wskazywać w sposób skonkretyzowany zasadę współżycia społecznego (czy też inną zasadę),

z jaką sprzeczność powoduje określone skutki prawne, czy też wystarczającym działaniem dla osiągnięcia określonego skutku prawnego jest ogólne odwołanie się do klauzuli generalnej”. Na potwierdzenie doniosłości powyższego problemu pozwana A. N. przywołała szereg judykatów, w tym Sądu Najwyższego, z których, w jej ocenie, miało wynikać, że powinność wskazywania konkretnej zasady współżycia społecznego jest rozumiana niejednolicie. Tymczasem uszło uwagi skarżącej, że z dorobku orzeczniczego tego Sądu wynika, że art. 58 § 2 k.c. należy rozumieć jako odnoszący się do prawa słusznego ustalanego ad hoc przez sąd rozpoznający sprawę. Mamy tu do czynienia z klauzulą generalną odwołującą się do rozsądku, przyzwoitości i dobrego smaku sędziego bez sprecyzowanej a priori treści. Zakres czynności sprzecznych z zasadami współżycia społecznego jest zatem nieokreślony i niestały, jak zmienne jest otoczenie społeczne, w którym czynności prawne, a następnie ich ocena aksjologiczna są dokonywane, a jak ujął to Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 września 1987 r., III CZP 51/87, OSNC 1989, nr 1, poz. 14, jest to zagadnienie kontekstu faktycznego, tj. okoliczności konkretnego wypadku, i jakkolwiek próba uogólnień adekwatnych do każdej sytuacji z góry byłaby skazana na niepowodzenie. Ocena sądu, natomiast, nie może być dowolna, lecz wymaga uzasadnienia (w sposób zrozumiały dla stron i instancji odwoławczej), dlaczego określona czynność prawna jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok SN z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 100). Podsumowując należy wskazać na fakt, że w judykaturze utrwalony jest pogląd, iż zarzut nieważności czynności prawnej z powodu sprzeczności jej treści lub celu z zasadami współżycia społecznego nie może polegać na powołaniu się ogólnie na bliżej nieokreślone zasady współżycia społecznego, lecz wymaga wskazania, jaka konkretna zasada współżycia społecznego została naruszona (por. wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., V CKN 1335/00, nie publ.; wyrok SN z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1095/00, nie publ.; wyrok SN z dnia 7 maja 2003 r., IV CKN 120/01, nie publ.; wyrok SN z dnia 20 grudnia 2006 r., IV CSK 263/06, nie publ.). W konsekwencji stwierdzić należy, że powołana przez skarżącą przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c. nie została w sposób należyty wykazana.

W dalszej kolejności sformułowanego przez A. N. wniosku o przyjęcie jej skargi do rozpoznania skarżąca wskazała na przesłankę oczywistej zasadności tej skargi. W szczególności, pozwana, podkreśliła, że jej „skarga jest oczywiście zasadna, gdyż utrzymanie zaskarżonego wyroku prowadzi do całkowitego zdewaluowania i deprecjacji znaczenia zarówno jurydycznego jak pragmatycznego instytucji pełnomocnictwa i pełnomocnika oraz godzi w zasadę pewności obrotu cywilnoprawnego”. Tymczasem powołanie się przez skarżącego na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej zobowiązuje do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej już przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co, w efekcie, daje podstawy do przyjęcia skargi, jako oczywiście uzasadnionej (por. postanowienia SN: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/0; z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09; z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, nie publ.). Tymczasem skarżąca w uzasadnieniu tej przesłanki zaprezentowała wywód prawny sprowadzający się w istocie do ogólnikowych uwag konkretyzujących w konkluzji, że utrzymanie zaskarżonego skargą kasacyjną wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 29 grudnia 2017 r. prowadzi do „całkowitego zdewaluowania i deprecjacji znaczenia zarówno jurydycznego jak pragmatycznego instytucji pełnomocnictwa i pełnomocnika oraz godzi w zasadę pewności obrotu cywilnoprawnego”. Rzeczona konkretyzacja nie uprawnia jednak do przyjęcia tej skargi kasacyjnej, z uwagi na jej zasadność w stopniu oczywistym.

Reasumując, w przedmiotowej sprawie, powołane przez skarżącą, w jej skardze kasacyjnej, przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1) i 2), 4) k.p.c. nie zostały wykazane, a Sąd Najwyższy nie dopatrył się również okoliczności, które determinowałyby nieważność postępowania, którą to przesłankę Sąd ten bierze pod uwagę z urzędu.

Z tych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

